

การส่งเสริมนวัตกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระ
บนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี*

PROMOTION OF INNOVATION FOR CONSERVATION AND CONTINUATION OF THE
WISDOM OF MAKING RUAPHANOMPHRA ON ONLINE DIGITAL DATABASE
IN SURAT THANI PROVINCE

พระครูปริยัติธำรงคุณ*, พระครูปริยัติคุณาวุธ, นิคม ปักซี, โสภณ บัวจันทร์

Phrakrupariyatthamrongkun*, Phrakrupariyatkunawut, Nikhom Paksee, Sophon Buachan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surat Thani Buddhist College, Surat Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: kamthon.tho@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาและพัฒนากิจกรรมการทำเรือพนมพระ 2) พัฒนากิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญา และ 3) ส่งเสริมนวัตกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่กลุ่มผู้รู้ในการทำเรือพนมพระ จำนวน 19 ราย และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องการจัดงานชักพระ จำนวน 12 ราย เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ภูมิปัญญาและพัฒนากิจกรรมการทำเรือพนมพระได้แก่ ความเชื่อ รูปแบบวัสดุอุปกรณ์ในการทำรูปแบบการตกแต่งและวัสดุอุปกรณ์ในการทำ การพัฒนากิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญา มีพัฒนาการของการทำเรือพนมพระคือ ใกล้เคียงงานจะเริ่มเตรียมงานนับแต่วันเข้าพรรษา จากนั้นจัดทำแบบร่าง จัดหาอุปกรณ์และโครงสร้างเพื่อนำไปสู่เริ่มงานโครงสร้างเรือพนมพระโดยการขึ้นโครงเหล็กจากนั้นตกแต่งเรือและบุซบก รวมถึงการประกอบส่วนต่าง ๆ เก็บสี ประดับไฟ ตกแต่งเรือและหลังจากนั้นจะเป็นงานตกแต่งผ้า ส่งเสริมนวัตกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ โดยการส่งเสริมนวัตกรรมสำคัญเพื่อเกิดการอนุรักษ์ควรจัดให้มีระบบเครือข่ายสารสนเทศภูมิปัญญาพื้นบ้าน พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และปรับปรุงประเพณีให้เหมาะสมกับยุคสมัยและมีประโยชน์ในการดำรงชีวิต มีเครือข่ายการอนุรักษ์และแพลตฟอร์ม ได้แก่ เครือข่ายคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 112 วัด เครือข่ายราชการ จำนวน 41 องค์กร และเครือข่ายเอกชน จำนวน 7 กลุ่ม

คำสำคัญ: นวัตกรรม, การอนุรักษ์, สืบสานภูมิปัญญา, เรือพนมพระ, ฐานข้อมูลดิจิทัล

Abstract

This research article aims to 1) Study the wisdom and development of the Phanom Phra boat-making tradition, 2) Develop conservation and transmission activities for this cultural knowledge, and 3) Promote innovations for its preservation and continuity through an online digital database in Surat Thani province. The research employs a qualitative approach, with key informants comprising 19 *Phanom Phra* boat-making experts and 12 individuals involved in the Chak Phra festival. Research tools include in-depth interview guides, and data were collected through in - depth interviews and analyzed using content analysis. The research findings indicate that the wisdom and development of *Phanom Phra* boat - making involve beliefs, materials, and equipment used in construction, as well as decoration styles and materials. The conservation and transmission activities have evolved, starting preparations from the beginning of Buddhist Lent, creating drafts, gathering materials, and constructing the boat framework using steel. The next steps include decorating the boat and its central pavilion (busabok), assembling parts, painting, installing lighting, and decorating with fabric. Promoting innovations for the preservation and transmission of *Phanom Phra* boat-making through an online digital database is emphasized. Key innovations include establishing a local wisdom information network, fostering creativity, and adapting the tradition to suit contemporary times and practical living. Conservation networks and platforms include the Surat Thani Buddhist Sangha network (comprising 112 temples), government agency networks (41 organizations), and private sector networks (7 groups).

Keywords: Innovation, Conservation, Wisdom, Ruaphanomphra, Online Digital Database

บทนำ

ประเพณีชักพระหรือลากพระ เป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวปักษ์ใต้ ที่ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคสมัยศรีวิชัย (พระมหาสุทนต์ ชูจิตต์, 2561) ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาจากพุทธศาสนาที่จะมีขึ้นหลังวันปวารณาหรือวันออกพรรษาแล้ว 1 วัน คือตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 โดยการที่พุทธศาสนิกชนได้พร้อมใจกัน อาราธนาพระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานบนบุษบกที่วางอยู่บนพาหนะ เช่น เรือ รถ หรือล้อเลื่อนที่เรียกว่า “พนมพระ: นมพระ” แล้วพากันแห่แหนชักลากไปตามถนนหนทางหรือแม่น้ำลำคลอง โดยสันนิษฐานกันว่าได้เกิดมีขึ้นครั้งแรกในประเทศอินเดีย ทั้งนี้ได้สืบเนื่องมาจากการที่มีธรรมเนียมนิยมนำเอาเทวรูป เช่น พระอิศวร พระนารายณ์ ออกมาแห่แหนในโอกาสต่าง ๆ เพื่อความเป็นสิริมงคลและอำนวยอวยพรให้ศาสนิกอยู่เย็นเป็นสุขตามความเชื่อทางศาสนา ต่อมาพุทธศาสนาได้นำเอาแนวคิดความเชื่อดังกล่าวมาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับมิติแนวความเชื่อของพุทธศาสนา เมื่อกาลล่วงเลยผ่านมาพระพุทธรูปได้เผยแพร่ถึงภาคใต้ของประเทศไทย จึงได้นำเอาประเพณีชักพระหรือลากพระติดเข้ามาด้วย ประเพณีชักพระหรือลากพระมีความเป็นมาตามที่เล่าขานกันเป็นเชิงพุทธตำนานว่า หลังจากพระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ได้ 6 พรรษา และในพรรษาที่ 7 นั้น

ได้ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ เพื่อปราบเดียริทธิ์ ณ ป่ามะม่วงกรุงสรวดี (ขุ.ชา.เอกก. (ไทย) 27/99/103) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แล้วได้เสด็จไปจำพรรษา ณ ดาวดึงส์เทวโลกตลอดพรรษา เพื่อโปรดพุทธมารดา ซึ่งขณะนั้นทรงจุติเป็นมหายาเทพ สถิตอยู่ ณ ดุสิตเทพพิภพ พระพุทธองค์ทรงประกาศพระคุณของมารดาแก่ เทวสมาคมและแสดงพระอภิธรรม 7 คัมภีร์โปรดพุทธมารดา จนพระมหายาเทพและเทพดาในเทวสมาคม บรรลุโสดาบันเป็นจำนวนมาก เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 อันเป็นวันสุดท้ายของพรรษา พระพุทธองค์ได้เสด็จกลับสู่มนุษยโลก วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษา (ประเพณีไทยดอทคอม, 2566)

ประเพณีชักพระหรือลากพระได้ถ่ายทอดแนวคิดนี้มาถึงประเทศไทยในบริเวณภาคใต้ นับตั้งแต่ครั้งสมัยกษัตริย์ชาวจีนชื่อ “อี่จิง” ท่านได้จาริกผ่านคาบสมุทรมลายู เพื่อไปศึกษาพระพุทธศาสนาในอินเดีย ประมาณปี พ.ศ. 2114 - 1238 ก็ได้เห็นประเพณีการลากพระของชาวเมือง “โฮลิ่ง” อันเป็นชื่อเดิมของเมืองนครศรีธรรมราช จึงได้บันทึกไว้ว่า “พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์หนึ่งมีคนแห่แหนนำมาจากวัด โดยได้ประดิษฐานไว้บนรถหรือบนแคร่มี พระสงฆ์และฆราวาสหมู่ใหญ่แวดล้อมมา มีการตีกลองและบรรเลงดนตรีท้องถิ่นต่าง ๆ มีการถวายของหอมดอกไม้ และถือนธูปชนิดต่าง ๆ ที่ทอแสงในกลางแดด พระพุทธรูปเสด็จไปสู่หมู่บ้านด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ ภายใต้เพดานที่ประดับอย่างสวยงามกว้างขวาง” จากหลักฐานในจดหมายเหตุของกษัตริย์อี่จิงนี้ ทำให้นักวิชาการบางคนเชื่อว่า ประเพณีชักพระในภาคใต้ได้มีมาตั้งแต่สมัยศรีวิชัยและก็ได้ถือปฏิบัติกันมาจนกลายเป็นพุทธประเพณีสืบมาจนถึงปัจจุบัน ชาวปักษ์ใต้มีความเชื่อว่าประเพณีการชักพระจะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลหรือเป็นประเพณีการขอฝนของชาวปักษ์ใต้เพราะผู้ประกอบพิธีส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม (พระมหาสุทนต์ ชูจิตต์, 2561) ประเพณีชักพระเป็นบ่อเกิดวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่สืบเนื่องกันหลายอย่าง นอกจากนั้นประเพณีชักพระยังก่อให้เกิดการรวมกลุ่มกัน ทำคุณงามความดี ก่อให้เกิดความสามัคคีธรรมของหมู่คณะนำความสุขสงมาให้สังคม ประเพณีการชักพระเป็นบุญพิธีอย่างหนึ่งของชาวภาคปักษ์ใต้ที่กระทำสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาลจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งมีหลายจังหวัดที่ให้ความสนใจมีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ เช่น สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี เป็นต้น (กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์กรมศิลปากร, 2536)

การศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของประเพณีชักพระของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เกือบทุกท้องที่ปรากฏว่ามีการสร้างเรือพนมพระลดลงอย่างเห็นได้ชัด เช่น ในอำเภอไชยา ท่าฉาง เกาะสมุย กาญจนดิษฐ์ เป็นต้น ซึ่งในอดีตเป็นอำเภอที่มีความโดดเด่นเกี่ยวกับการสร้างเรือพนมพระ บางชุมชนหยุดการสร้างเรือพนมพระไปเลยก็มีและไม่ได้มีการสืบสานในกลุ่มเยาวชน ซึ่งมีผลการวิจัยของ วิจิตรา อุตมะมุณี และคณะ ที่แสดงให้เห็นว่า “การทำเรือพนมพระ เมื่อถึงจุดอิมตัวก็จะเสื่อมถอยและหยุดการสร้างเรือพนมพระลง และการสืบทอดทางวัฒนธรรมประเพณีชักพระก็สูญหายไปจากสังคม ส่งผลให้เยาวชนไม่มีความสามารถในการสร้างเรือพนมพระได้ และการสร้างเรือพนมพระก็จะสูญหายไปในที่สุด ดังนั้น ชาวปักษ์ใต้จึงต้องอาศัยความมั่นใจของช่างรุ่นเก่าเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กรุ่นใหม่ ที่สนใจและมีจิตอาสาได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้และเข้าไปมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มการเมืองและกลุ่มที่มีความสำคัญมากที่สุดอีกกลุ่มหนึ่งคือคณะสงฆ์ ซึ่งจัดว่ามีความสำคัญมากที่สุดกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทในการจัดทำเรือพนมพระเพื่อเข้าร่วมประเพณีชักพระ แต่สิ่งที่ปัญหาสำคัญคือกลุ่มเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมน้อยเพราะมีข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านระยะเวลา หน้าที่ตลอดจนกระแสโลกาภิวัตน์” (วิจิตรา อุตมะมุณี และคณะ, 2555) และยังมีงานวิจัยของ ธวัชชัย กุลนรา

ที่ชี้ให้เห็นว่า “การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนที่ต้องเดินทางไปศึกษาต่างถิ่น ได้ทำให้การมีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นมีข้อจำกัดด้านภาระหน้าที่และเวลา นอกจากนี้การสืบสานอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ถูกให้ความสำคัญน้อยลงเป็นอย่างมาก อันเนื่องมาจากสภาพทางด้านเศรษฐกิจสังคมการเมือง ทั้งนี้คนรุ่นใหม่ก็ไม่ค่อยให้ความสำคัญและใส่ใจต่อการอนุรักษ์ และสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงาม มีบทบาทแค่ได้เข้าร่วมงาน ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ในอนาคตภายภาคหน้า มรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้อาจสูญหายไปในที่สุด” (ธวัชชัย กุลนรา, 2555) และยังมีผลการศึกษาของ เจษฎ์ พรหมวังชา ที่ได้ศึกษาการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีกำฟ้าของชาวไทยพวนบ้านฝายมูลอำเภอกาบัง จ.พิจิตร พบว่า “สังคมไทยในปัจจุบันนี้ทำให้คนรุ่นใหม่ได้ละเลยทอดทิ้งประเพณีและความเชื่อแบบดั้งเดิมได้หันมาร่วมมือและมีส่วนร่วมในงานประเพณีกำฟ้าลดน้อยลง เหลือไว้แต่คนสูงอายุที่ผูกพันกับวัฒนธรรมที่ยังคงปฏิบัติและมีส่วนร่วมในประเพณีกำฟ้าเท่านั้น ขณะที่คนรุ่นใหม่และหนุ่มสาวไม่ได้ใส่ใจและมีส่วนร่วม ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เป็นปัญหาที่มีผลทำให้กิจกรรมและงานประเพณีกำฟ้าถูกลดความสำคัญลงอย่างเห็นได้ชัดและมีแนวโน้มว่าอาจจะสูญหายไปในที่สุดได้และยังพบอีกว่าจำนวนผู้อาวุโสที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรุ่นหลังเข้ามาซึมซับในฐานะการเป็นตัวอย่างที่ดีน้อยลง” (เจษฎ์ พรหมวังชา, 2559)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงได้สนใจในการทำวิจัยเรื่องการส่งเสริมวัฒนธรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อศึกษาภูมิปัญญาและพัฒนาการการทำเรือพนมพระ พัฒนากิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญา เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนำผลการวิจัยที่ได้ไปเป็นฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ของวิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานีและอีกหลายภาคีเครือข่ายที่ทำให้ประชาชนทุกชนชั้นได้เข้าถึงและซาบซึ้งในภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำเรือพนมพระตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงาม ทั้งได้เข้าถึงข้อมูลการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานีสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาและพัฒนาการการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยการวิจัยเอกสารและการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมทั้งสนทนากลุ่มและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม มีการออกแบบวิจัยได้แก่ 1) ศึกษาภูมิปัญญาและพัฒนาการการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร

วิเคราะห์ สังเคราะห์ ศึกษาเนื้อหา สัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเพื่อให้ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาและศิลปะที่ปรากฏในการทำเรือพนมพระ 1 ชุด และชุดความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของการทำเรือพนมพระ 1 ชุด 2) พัฒนากิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ผลผลิตเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระ 2 กิจกรรม ใน 3 อำเภอคือ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อำเภอกาญจนดิษฐ์และอำเภอบ้านนาสาร 3) เพื่อส่งเสริมนวัตกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ลงพื้นที่สนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ผลผลิตเกี่ยวกับ เครือข่ายการอนุรักษ์และแพลตฟอร์มเครือข่ายการอนุรักษ์ 1 แพลตฟอร์มบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มผู้รู้ เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการทำเรือพนมพระบก ทั้งในอดีตและปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ที่เคยทำเรือพนมพระบกในอดีต ของอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อำเภอกาญจนดิษฐ์และอำเภอบ้านนาสาร ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการทำเรือพนมพระกรุปแบบดั้งเดิม อำเภอละ 4 ท่าน กลุ่มที่ 2 ผู้ที่เป็นช่างทำเรือพนมพระ ในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อำเภอกาญจนดิษฐ์ และ อำเภอบ้านนาสาร อำเภอละ 3 คน และกลุ่มที่ 3 กลุ่มช่างที่ทำเรือพนมพระบกในที่นี้ไม่ได้เป็นผู้ที่มีอาชีพช่างประกอบด้วย 3 กลุ่ม จำนวน 19 รูป/คน 2) กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งกลุ่มนี้ไม่ใช่ผู้รู้เกี่ยวกับการทำเรือพนมพระโดยตรง แต่สามารถให้ข้อมูลประวัติความเป็นมา ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีชักพระ การจัดงานชักพระในอดีตและปัจจุบัน นโยบายการดำเนินงานประเพณีชักพระและรูปแบบการให้การสนับสนุนการทำเรือพระบกและทัศนคติเกี่ยวกับการทำเรือพนมพระบกในพื้นที่แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย ประกอบด้วย กลุ่ม D1 ผู้ที่มีความรู้เรื่องความเป็นมาของประเพณีชักพระ ซึ่งเป็นพระสงฆ์อาวาสจากระดับเจ้าอาวาสจากวัดในเขตอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอบ้านนาสาร จำนวน 6 รูป กลุ่ม D2 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการจัดงานประเพณีชักพระทอดผ้าป่า - แข่งเรือยาว จำนวน 10 ท่าน และกลุ่ม D3 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำเรือพนมพระบกและการขับเคลื่อนงานประเพณีชักพระ จำนวน 12 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ โดยทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ ตำราวิชาการ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย จากนั้นนำวัตถุประสงค์คำถามการวิจัย นิยามศัพท์และกรอบแนวคิดที่ได้ไปสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเป็นกรอบแนวการสัมภาษณ์อย่างกว้าง ๆ และแบบสังเกตการณ์ทั้งมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม 2) แบบสังเกตการณ์เกี่ยวกับ “การส่งเสริมนวัตกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” 3) แบบการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับ “การส่งเสริมนวัตกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมข้อมูล ศึกษาในประเด็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของประเพณีชักพระบก พัฒนาการของการทำเรือพระบก รูปแบบของการทำเรือพนมพระ วัสดุอุปกรณ์ทำเรือพระบก ลวดลายบนเรือพระบก เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้ วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาภูมิปัญญาและพัฒนาการในการทำเรือพนมพระ ในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อำเภอบ้านนาสาร อำเภอกาญจนดิษฐ์ ประกอบด้วย

ประวัติความเป็นมาของประเพณีชักพระ ความสำคัญ ประเภท ภูมิปัญญา และพัฒนาการในการทำเรือพระทางน้ำ และเรือพนมพระทางบก ในอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี อำเภอบ้านนาสาร อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ปรึกษาหารือเกี่ยวกับเรื่อง/ประเด็น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้รับผิดชอบ หน้าที่ และได้ตกลงร่วมกัน วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนากิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย องค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำเรือพระด้านพุทธศิลป์ (รูปแบบ ลวดลาย วัสดุ ทักษะเชิงช่าง) การพัฒนากิจกรรมและการอนุรักษ์การสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ดนตรีและการร้องเพลงประกอบ ตลอดจนความเชื่อในการทำเรือพระทั้งในอดีตและปัจจุบัน วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อการส่งเสริมนวัตกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย หน่วยงานคณะสงฆ์ กลุ่มหน่วยงานราชการ และกลุ่มหน่วยงานภาคเอกชน เกี่ยวกับการส่งเสริมนวัตกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการการศึกษาภาคสนามนี้และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามใน 3 พื้นที่คือ พื้นที่อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี กาญจนดิษฐ์ และบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเก็บข้อมูลการทำเรือพนมพระทางบกและทางน้ำ พร้อมทั้งกิจกรรมที่สืบเนื่องในประเพณีชักพระของแต่ละอำเภอ รวมไปถึงสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นและเก็บบรรยากาศการจัดงานประเพณีชักพระทอดผ้าป่าของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์และหาแนวทางการอนุรักษ์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และตีความ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ภาคสนาม การสังเกตการณ์ และการมีส่วนร่วมใน “การส่งเสริมนวัตกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” แล้วเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวความคิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ สังเคราะห์และตีความ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาความ ส่วนการนำเสนอข้อมูลบนฐานดิจิทัลออนไลน์ ได้ขออนุญาตหน่วยงานทั้ง 3 หน่วยงานหลักคือ หน่วยงานกลุ่มเครือข่ายภาคคณะสงฆ์ จำนวน 112 วัด หน่วยงานกลุ่มเครือข่ายภาคราชการ จำนวน 36 หน่วยงาน 41 องค์กร หน่วยงานกลุ่มเครือข่ายภาคเอกชน จำนวนไม่น้อยกว่า 8 กลุ่มองค์กร เสนอผลการศึกษาวิจัยบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์เพื่อให้ผู้ที่มีความสนใจได้ศึกษาเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์กับตนเอง และสังคมส่วนรวม ตลอดจนถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปศึกษาต่อยอดปรับปรุงพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาภูมิปัญญาและพัฒนาการการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

พบว่า ภูมิปัญญาและพัฒนาการการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ความเชื่อในการทำเรือพระบก คือ 1) ความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์หลังจากเสด็จไปโปรดพระพุทธมารดา 3 เดือน ในช่วงเข้าพรรษา เสด็จมาสู่โลกมนุษย์ ณ สังกัสสะนคร ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11, 2) ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติตามคตินิยมของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ช่วยให้พืชพันธุ์ธัญญาหารสมบูรณ์เชื่อว่า นาคให้น้ำเมื่อเทศกาลชักพระเสร็จสิ้นลงแล้วจะย่างเข้าฤดูฝนชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีเชื่อว่า “พอพระหลบหลัง” ฝนจะตกหนัก

พร้อมที่จะปักดำกล้าได้จึงถือว่าประเพณีชักพระเป็นการขอฝนไปด้วย 3) ความเชื่อเกี่ยวกับครุช่าง ระลึกถึงพระคุณครูตามแบบช่างแต่ละคน ก่อนลงมือทำเรือพระเท่านั้น โดยเฉพาะในปัจจุบันถือเอาฤกษ์สะดวกเป็นฤกษ์ดีในการเริ่มสร้างเรือพระซึ่งแตกต่างจากพื้นที่ที่มีการทำเรือพระในจังหวัดใกล้เคียง ส่วนรูปแบบวัสดุอุปกรณ์ในการทำเรือพระประกอบด้วย รูปทรงพญานาค รูปทรงครุฑ รูปทรงสุพรรณหงส์ ส่วนรูปแบบการตกแต่ง โดยทั่วไปมี 3 แบบ คือ งานเขียนภาพสี งานฉลุลายไม้และงานแกะสลัก คือ 1) งานเขียนภาพสี รูปภาพที่นำมาตกแต่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับพุทธศาสนา 2) งานฉลุลายไม้ เรือพระส่วนใหญ่เป็นงานฉลุไม้ เพื่อทำลวดลายชั้นล่างสุดและลดหลั่นขนาดไม้ซ้อนเป็นลายต่าง ๆ บางลงไปเรื่อย ๆ เพราะไม้อัดยัดบางยังมีความอ่อนตัวฉลุลวดลายได้ง่าย 3) งานแกะสลักไม้ เทคนิคการแกะสลักไม้โดยใช้ไม้ขึ้นมาแกะสลักลวดลายออกเป็นชิ้น ๆ แล้วยึดประกบกับโครงเรือโดยเลือกไม้เนื้ออ่อนในพื้นที่ ส่วนวัสดุอุปกรณ์ในการทำเรือพระแบ่งเป็นส่วนโครงสร้างและงานตกแต่งคือ 1) โครงสร้างประกอบด้วยโครงรถยนต์ตั้งแต่ 4 ล้อขึ้นไป 2) วัสดุอุปกรณ์สำหรับทำบุษบก โดยมากจะใช้ไม้เนื้อแข็ง 3) วัสดุอุปกรณ์การตกแต่ง หากเป็นงานฉลุลายไม้หรืองานภาพจะใช้ไม้กระดานอัด ชั้นล่างที่ต้องการความแข็งแรงลดหลั่นความหนาของไม้เพื่อความสะดวกในการฉลุลายและความสวยงามโดยมากจะประกบการฉลุลายไม้ควรวางเกิน 3 ชั้น 4) สีที่ใช้ มีการใช้สีอะคริลิกและสีฝุ่น สำหรับพื้นที่กว้างต้องใช้เทคนิคการพ่น สีแอร์บรัช สีที่เลือกใช้คือ สีทอง สีแดง สีขาว สีน้ำเงิน สีเหลือง โดดเด่นแต่ไม่ฉูดฉาดจนเกินไป สื่อถึงความศรัทธาในพุทธศาสนาได้ดี 5) อุปกรณ์เครื่องมือช่าง ประกอบด้วยค้อน แม็กยิง ตะปู เลื่อย เลื่อยจิ๊กซอร์ สว่าน สว่านแบบต่าง ๆ สว่านหน้าตรง เป็นต้น ส่วนศิลปะที่ปรากฏในการทำเรือพนมพระ ประกอบด้วย 1) ศิลปะลวดลายบนเรือพระ มีลายประจำยาม - ใช้กับส่วนหน้ากระดาน เช่น เสา เพดาน บุษบก ตัวเรือ ลายกระจังตาอ้อย - ใช้กับส่วนฐานของบุษบก หลังคาบุษบกลายกระจังพันปลา - ใช้กับส่วนหลังคาบุษบก ลายกระจังปฏิภาน - ใช้กับส่วนฐานของบุษบก ลายบัวคว่ำ บัวหงาย - ใช้กับส่วนฐานของบุษบก หลังคาบุษบก ลายกาบพรหมศร - ใช้กับเสาบุษบกทั้ง 4 ด้าน ช่วงต่อระหว่างฐานกับเสาบุษบก ลายกำปู - ใช้กับส่วนหน้ากระดาน เช่น เสา เพดาน บุษบก และตัวเรือ ลายดอกจันทน์ - ใช้กับบริเวณหลังคา เสา ฐาน หน้ากระดานของบุษบก ลายกนกน่องสิงห์ - ใช้กับส่วนหลังของนาค เสา หลังคาของบุษบก ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ - ใช้กับฐานหลังคาบุษบก ลายรวงผึ้ง - ใช้กับคันทวยระหว่างเสากับหลังคาของบุษบก ลายค้ำควา - ใช้กับส่วนมุมของบุษบก ช่วงเสากับช่วงหลังคา ลายเครือเถาใช้กับหน้าซุ้มประตูของเรือพระ และหน้าจั่วของหลังคาบุษบก ลายเปลวเพลิง - ใช้กับการประดับหางนาค 2) ขั้นตอนการทำเรือพระ ประกอบด้วย การเตรียมงานนับแต่วันเข้าพรรษา ประชุมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ข้อสรุปจัดทำแบบร่าง จัดหาอุปกรณ์ เริ่มงานโครงสร้างเรือพระตกแต่งเรือพระและบุษบก ประกอบลวดลายเข้ากับตัวเรือพระและบุษบก ขึ้นโครงร่างประกอบส่วนประกอบต่าง ๆ งานช่างไฟที่จะประดับไฟตกแต่งเรือพระ งานตกแต่งผ้า เป็นงานของแม่บ้านชุมชนหรือผู้นำชุมชนฝ่ายหญิงมาช่วยกันผูกผ้าสีติดผ้าตกแต่งก่อนนำเรือพระออกไป ประมาณ 1 - 2 วัน ผ้าสีที่นำมาใช้ผูกประดับตกแต่งนั้นต้องเข้ากับสีสันของเรือพนมพระด้วย การใช้เรือลำเก่าปรับเปลี่ยนโครงสร้างหรือเปลี่ยนสีเรือพระเก่าเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างภายนอกแล้วใช้รถคันเดิม หรือเปลี่ยนสีตกแต่งเพิ่มเติมหรือบางวัดได้รับเรือเก่าของวัดอื่นที่นำมาบริจาค ก็ต้องมีการนำมาปรับปรุงตกแต่งดัดแปลงหรือเปลี่ยนสี

ผลการพัฒนากิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การพัฒนากิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีดังนี้ 1) กิจกรรมการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี แบ่งออกเป็น 3 ลำดับขั้นตอน คือ 1.1) ขั้นต้น (เตรียมการ) ได้แก่ 1.1.1) เจ้าอาวาสจัดประชุมชาวบ้าน 1.1.2) ที่ประชุมสรุปว่าทำหรือไม่ทำ 1.1.3) ที่ประชุมสรุปว่าทำแบบใด 1.1.4) ที่ประชุมสรุปว่าทำกันเองหรือจ้าง 1.1.5) ที่ประชุมแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานแต่ละฝ่าย กำหนดขั้นตอนวิธีการพร้อมผู้รับผิดชอบ 1.1.6) ที่ประชุมสรุปงบประมาณได้มาอย่างไร 1.1.7) สิ่งที่ต้องเตรียม มีอะไรบ้าง 1.1.8) ประสานงานกับเครือข่ายคณะสงฆ์บ้านเมืองและเอกชนอย่างไร 1.1.9) วางแผนส่งเสริมและอนุรักษ์อย่างไร 1.1.10) จะสืบทอดกิจกรรมอย่างไร 1.2) ขั้นกลาง (ดำเนินการ) ได้แก่ 1.2.1) เตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ทำ 1.2.2) ติดต่อประสานงานตามที่ได้รับมอบหมาย 1.2.3) แต่ละฝ่ายลงมือดำเนินการไปตามแผนที่ได้วางไว้ 1.2.4) ทันเวลาเป็นไปตามแผนที่กำหนด 1.2.5) ขนาดขนาดใหญ่ - เล็ก เรือพระบก - เรือพระน้ำ 1.2.6) ประเภทสวยงาม - ความคิด - สร้างสรรค์ 1.2.7) เตรียมคนสำหรับขบวนแห่ 1.2.8) การแต่งกาย - เสื้อผ้า - หน้า - ผม 1.2.9) ป้ายอัตลักษณ์ที่กำหนดตามเกณฑ์มาตรฐาน 1.2.10) ติดต่อกับเครือข่ายคณะสงฆ์บ้านเมืองและเอกชนทุก ระยะ 1.2.11) กิจกรรมส่งเสริมและอนุรักษ์ไปพร้อมกัน 1.2.12) สืบทอดกิจกรรมไปพร้อมกันทุกขั้นตอนทุกกลุ่มวัย ไปตามปกติทุกวันอย่างกลมกลืนอย่างเป็นธรรมชาติ 1.3) ขั้นปลาย (สรุปผล) ได้แก่ 1.3.1) ได้เข้าร่วม 1.3.2) มีเรือพนมพระ 1.3.3) มีนางรำ 1.3.4) มีดนตรี 1.3.5) มีการเข้าร่วมริ้วขบวน 1.3.6) ร่วมสมโภช ณ ถนนริมน้ำสะพาน นริศ 1.3.7) บริการใส่บาตรพระ 100 วัด 1.3.8) บริการประพรมน้ำพระพุทธรณ์ 1.3.9) บริการสายมงคล 1.3.10) นำเรือพระส่งกลับวัดโดยสวัสดิภาพ 2) พัฒนากิจกรรมการสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระใน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีลำดับขั้นตอน 10 ประการ ได้แก่ 2.1) กำหนดนโยบายในการอนุรักษ์ให้ชัดเจนต่อเนื่อง 2.2) พัฒนาระบบการให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องอย่างกว้างขวางและทั่วถึง 2.3) จัดให้มีระบบเครือข่าย สารสนเทศภูมิปัญญาพื้นบ้านการชักแห่เรือพระ 2.4) จัดให้มีการประกาศยกย่องเกียรติคุณแก่ผู้ที่มีผลงานเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ 2.5) ควรมีการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ในทุกกระบวนการ 2.6) จัดเวทีสร้างโอกาสการเข้าถึงวัฒนธรรมที่หลากหลาย 2.7) ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มและมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง พัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว 2.8) ประชาสัมพันธ์และปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของภูมิปัญญาพื้นบ้านการชักแห่เรือพระโดยผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ 2.9) พัฒนาความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์และปรับปรุงประเพณีชักแห่เรือพระให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต 2.10) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านการชักแห่เรือพระกับชุมชนอื่น ๆ

ผลการส่งเสริมวัฒนธรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การส่งเสริมวัฒนธรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มี 2 ส่วนได้แก่ 1) เครือข่ายอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระ จำแนกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ 1.1) กลุ่มเครือข่ายคณะสงฆ์ จำนวน 112 วัด เป็นความโชคดีที่มีคณะสงฆ์ระดับภาคอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี รองลงมาคณะสงฆ์ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบลและระดับวัด ดังนั้น คณะสงฆ์ที่เป็นเครือข่ายแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1.1.1) เครือข่ายคณะสงฆ์ระดับวัดที่ส่งเรือพนมพระเข้าร่วมงาน จำนวน

112 วัดทั่วทั้งจังหวัด และ 1.1.2) เครือข่ายวัดที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 6 วัด ใน 3 อำเภอ ที่ได้รับรางวัลถ้วยพระราชทาน จากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประจำปี 2567 อีกทั้งเป็นเรือที่ได้นำไปจังหวัดอุบลราชธานี ในเทศกาลเข้าพรรษาในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างภาค (พุทธวัฒนธรรม) ที่ได้ทำ MOU กันไว้ ประจำปี 1.2) กลุ่มเครือข่ายราชการ จำนวน 41 องค์กรได้แก่ 1. 2. 1) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี 1.2.2) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี 1.2.3) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานสุราษฎร์ธานี 1.2.4) สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี 1.2.5) สำนักการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี 1.2.6) อบท. ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (เทศบาลตำบล เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล) จำนวน 36 หน่วยงาน และ 1.3) กลุ่มเครือข่ายเอกชน จำนวน 8 องค์กรคือ 1.3.1) บริษัท TOYOTA 1.3.2) โรงแรมที่ให้บริการนักท่องเที่ยว 1.3.3) ผู้ประกอบการธุรกิจรายย่อย - ร้านค้า - อาหาร 1.3.4) กลุ่มแม่บ้าน อบต. 1.3.5) สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดสุราษฎร์ธานี 1.3.6) กลุ่มพลังสตรีสุราษฎร์ธานี 1.3.7) กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) 1.3.8) กลุ่มผู้สูงอายุสุราษฎร์ธานี เป็นต้น 2) แพลตฟอร์มเครือข่ายการส่งเสริมวัดกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แพลตฟอร์มเครือข่ายการส่งเสริมวัดกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มแพลตฟอร์มเครือข่าย	WWW./https://ลิงก์
วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี มจร:	https://surat.mcu.ac.th/
วัดบุญบันเทิง:	http://84010029.webwat.in.th/
สำนักการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี:	https://www.suratpao.go.th/frontpage
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี:	https://suratthani.m-culture.go.th/th
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี:	https://sni.onab.go.th/
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานสุราษฎร์ธานี:	https://thai.tourismthailand.org/Destinations/Provinces/สุราษฎร์ธานี/354
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี:	https://culture.sru.ac.th/
พระสังฆาธิการ ภาค 16	https://sanghatikan.com/monk_pro.php?P=ภาค16#google_vignette
พระสังฆาธิการ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	https://sanghatikan.com/monk_pro.php?P=ภาค16&PR=สุราษฎร์ธานี
วัดท่าไทร ท่านทองใหม่ กาญจนดิษฐ์ สฎ.	https://www.watthasai.com/
ที่ว่าการอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี	https://www.muangsurat.go.th/
ที่ทำการปกครองอำเภอบ้านนาสาร	https://bannasan.go.th/
ที่ว่าการ อำเภอกาญจนดิษฐ์	https://www.oic.go.th/INFOCENTER37/3714/#

ตารางที่ 1 แพลตฟอร์มเครือข่ายการส่งเสริมวัดกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ต่อ)

กลุ่มแพลตฟอร์มเครือข่าย	WWW./https://ลิงก์
องค์กรสตรีจังหวัดสุราษฎร์ธานี	https://www.suratthani.go.th/home/17-news-announcement/executive-news/979-2022-03-08-09-21-20.html
เทศบาลนครสุราษฎร์ธานี	https://www.suratcity.go.th/web/index.php/th/
สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดสุราษฎร์ธานี	https://dopa-surat.go.th/
จังหวัดอุบลราชธานีร่วมกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและวิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี (MOU) :	https://ubon.go.th/2565/

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ภูมิปัญญาที่ปรากฏในการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีอยู่ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ความเชื่อในการทำเรือพระบกประกอบด้วย 2) ความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา 3) ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ 4) ความเชื่อเกี่ยวกับครุช่าง ส่วนรูปแบบวัสดุอุปกรณ์ในการทำเรือพระประกอบด้วย 1) รูปทรงพญานาค 2) รูปทรงครุฑ 3) รูปทรงสุพรรณหงส์ ด้านรูปแบบการตกแต่งประกอบด้วย 1) งานเขียนภาพสี 2) งานฉลุลายไม้ 3) งานแกะสลักไม้ ส่วนวัสดุอุปกรณ์ในการทำเรือพระบกประกอบด้วย 1) โครงรถยนต์ 2) วัสดุอุปกรณ์สำหรับทำบุษบก 3) วัสดุอุปกรณ์การตกแต่ง 4) สีที่ใช้มีการใช้สีอะคริลิกและสีฝุ่น 5) อุปกรณ์เครื่องมือช่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บรรพชนของชาวไทยโดยเฉพาะชาวสุราษฎร์ธานียอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต จึงได้นำคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นแบบแผนในการสร้างสรรค์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามเกี่ยวกับการทำเรือพนมพระอันวิจิตรสวยงามตระการตา ดังปรากฏในบุญพิธีประเพณีชักพระทอดผ้าป่าแข่งเรือยาว มีความประติมากรรมประดอยด้วยรูปทรงต่าง ๆ มีรูปทรงพญานาคบ้างรูปทรงครุฑบ้าง รูปทรงสุพรรณหงส์บ้าง เป็นต้น มีการตกแต่งด้วยฝีมือของนายช่างอันวิจิตรการตา ด้วยงานเขียนภาพสีบ้าง งานฉลุลายไม้บ้าง งานแกะสลักไม้บ้าง เป็นต้น ด้วยวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นที่หาง่ายราคาไม่แพงใช้ความคิดของช่างอย่างสร้างสรรค์ในการทำเรือพระบก มีโครงรถยนต์ วัสดุอุปกรณ์สำหรับทำบุษบก วัสดุอุปกรณ์การตกแต่ง สีที่ใช้มีการใช้สีอะคริลิกและสีฝุ่น อุปกรณ์เครื่องมือช่าง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พยงค์ พรหมชาติ ที่กล่าวว่า “งานทัศนศิลป์ที่ปรากฏในเรือพระคืองานจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม จิตรกรรมไทยแบบประยุกต์เกี่ยวกับศาสนาเป็นลักษณะการเขียนรูปพระพุทธรูป รูปเทวดา รูปสัตว์หิมพานต์ ประติมากรรมพระลากซึ่งเป็นฝีมือสกุลช่างนครศรีธรรมราช ประติมากรรมประดับตกแต่งคือรูปทรงพญานาค พญาหงส์ และพญาครุฑ ประดับตกแต่งและปกปิดด้วยรูปทรงลวดลายกนกสามตัว ลายกระจังตาอ้อย ลายกระจังใบเทศ สถาปัตยกรรมแบบบุษบกคือเรือนยอด ชุ่มเรือนแก้วฐานปัทม บันไดทิพย์ เรือนม้า เรือ คาน เสา กำแพงแก้ว รอด และदानปู วัสดุที่ใช้หาได้ท้องถิ่น เช่น ไม้ ผลไม้ ทราย ปูนขาว ปูนน้ำอ้อย เกลววัลย์ และวัสดุที่หาได้จากท้องตลาดทั่วไป เช่น กาวหนังกวาย กาวลาเท็กซ์ ไฟเบอร์กลาส กระดาษ เป็นต้น” (พยงค์ พรหมชาติ, 2549) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมเกียรติ ภูมิศิริไพบูลย์ ที่กล่าว

ว่า “การทำเรือพนมพระขึ้นเพื่อรักษาประเพณี รูปทรง ลวดลาย สีสนและวัสดุที่หาได้ง่ายไม่พิถีพิถัน ช่วงล่างของเรือพนมพระ ใช้ไม้ 2 ท่อนเป็นที่รองรับบุษบกและได้พัฒนามาเป็นใช้ล้อไม้และปัจจุบันเป็นโครงรถยนต์ ส่วนรูปทรงของลำเรือ “แม่เรือ” ทำเป็นสี่เหลี่ยมใช้ไม้ไผ่สานเป็นลวดลายทำเป็นแผงปิดทั้ง 4 ด้าน ส่วนบุษบก วางตรงกลางลำเรือ ตกแต่งด้วยกระดาศสีเงินสีทองตอกลาย ประดับด้วยผ้า幔และลูกปัด ” (สมเกียรติ ภูมิศิริไพบูลย์, 2541) ส่วนประเด็นศิลปะที่ปรากฏในการทำเรือพนมพระ ประกอบด้วยศิลปะลวดลายบนเรือพระมีลายประจำยาม - ใช้กับส่วนหน้ากระดาน เช่น เส้า เพดาน บุษบก ตัวเรือ ลายกระจังตาอ้อย - ใช้กับส่วนฐานของบุษบก หลังคาบุษบก ลายกระจังพันปลา - ใช้กับส่วนหลังคาบุษบก ลายกระจังปฏิภาณ - ใช้กับส่วนฐานของบุษบก ลายบัวคว่ำบัวหงาย - ใช้กับส่วนฐานของบุษบก หลังคาบุษบก ลายกาบพรหมศร - ใช้กับเส้าบุษบกทั้ง 4 ด้าน ช่วงต่อระหว่างฐานกับเส้าบุษบก ลายกำมปู - ใช้กับส่วนหน้ากระดาน เช่น เส้า เพดาน บุษบก และตัวเรือ ลายดอกจันทน์ - ใช้กับบริเวณหลังคา เส้า ฐาน หน้ากระดานของบุษบก ลายกนกน่องสิงห์ - ใช้กับส่วนหลังของนาค เส้า หลังคาของบุษบก ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ - ใช้กับฐานหลังคาบุษบก ลายรวงผึ้ง - ใช้กับคันทวยระหว่างเส้ากับหลังคาของบุษบก ลายค้ำคาว - ใช้กับส่วนมุมของบุษบก ช่วงเส้ากับช่วงหลังคา ลายเครือเถาวัล - ใช้กับหน้าซุ้มประตูของเรือพระ และหน้าจั่วของหลังคาบุษบก ลายเปลวเพลิง - ใช้กับการประดับหางนาค ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการทำเรือพนมพระต้องประกอบด้วยศิลปะลวดลายบนเรือพระดังกล่าวแล้วเพื่อความสวยงามเด่นสง่าของเรือตามแนวความคิดของนายช่างซึ่งมีคติความเชื่อตามแนวพระพุทธศาสนา เช่น ลายประจำยาม ที่เส้า เพดาน บุษบก ตัวเรือ ลายกระจังตาอ้อยที่ส่วนฐานของบุษบก หลังคาบุษบก ลายกระจังพันปลาที่หลังคาบุษบก ลายกระจังปฏิภาณที่ฐานของบุษบก ลายบัวคว่ำ บัวหงายที่ฐานของบุษบก หลังคาบุษบก ลายกาบพรหมศรที่เส้าบุษบก ลายกำมปู ลายดอกจันทน์ ลายกนกน่องสิงห์ ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายรวงผึ้ง ลายค้ำคาว ลายเครือเถาวัล ลายเปลวเพลิง เป็นต้น สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของช่างทำเรือพนมพระ ทั้ง 6 คน (6 วัด) เรื่อง “ศิลปะลวดลายบนเรือพระ” ที่กล่าวไปในทิศทางที่สอดคล้องกันว่า “...ศิลปะที่ปรากฏในการทำเรือพนมพระ ช่างทำเรือพระจะใช้ลวดลายไทยมาตรฐานโดยใช้แม่แบบจากลายกนก 3 ตัว ผูกลายใช้ในส่วนต่าง ๆ ของเรือพระ ลวดลายกนกลายไทยที่นำมาใช้ประดับตกแต่งเรือพระ ได้แก่ ลายประจำยาม ลายกระจังตาอ้อย ลายกระจังพันปลา ลายกระจังปฏิภาณ ลายบัวคว่ำบัวหงาย ลายกาบพรหมศร ลายกระจังรวน ลายกำมปู ลายดอกจันทน์ ลายน่องสิงห์ ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายเทพประนม ลายรวงผึ้ง ลายค้ำคาว ลายเครือเถาวัล ลายเปลวเพลิง เป็นต้น ลายส่วนใหญ่เป็นลายที่ช่างท้องถิ่นดูแบบอย่างจากงานศิลปะภายในวัด ชุมประตู่ หน้าต่าง พระอุโบสถ หอระฆัง เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับช่างว่าจะนำมาประยุกต์ใช้กับส่วนใดของเรือพระ ซึ่งลายไทยเหล่านี้นิยมใช้ประดับส่วนต่าง ๆ ของเรือพระบก...” ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ที่กล่าวว่า “นมพระหรือบุษบก นับเป็นส่วนสำคัญที่สุดของเรือพระ จะมีการประดิษฐ์ประดอยกันอย่างสุดฝีมือ หลังคาบุษบกนิยมทำเป็นรูปจตุรมุข หรือทำเป็นจตุรมุขซ้อน รูปทรงชะลูด งามสง่าสะดุดตาตกแต่งด้วยหางหงส์ ช่อฟ้า ใบระกา ลายกระจัง ฐานพระ บัวปลายเส้า คันทวย เป็นต้น เส้าบุษบก มีลายแทงหยวกหรือใช้กระดาศสาแเกาะลวดลายปิดอย่างประณีตงดงามทุกส่วน ยอดของบุษบกจะลักษณะเรียวยาวชะลูดสมส่วน ปลายสุดมักใช้ลูกแก้วฝังไว้เมื่อต้องแสงแดดจะทอแสงงามระยิบ จากปลายยอดบุษบกจะมีธงราวทำด้วยผ้าหลากสี ผูกห้อยโยงไปยังส่วนต่าง ๆ ของประทุนหัวและท้ายเรือ นอกจากเพื่อความสวยงามแล้วยังช่วยพยุงให้บุษบกทรงตัวอยู่ได้อย่างมั่นคง” (สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2529)

การพัฒนากิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย การเตรียมงาน ประชุมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จนได้ข้อสรุปจัดทำแบบร่าง แล้ว จัดหาอุปกรณ์ จากนั้นก็เริ่มงานโครงสร้างเรือพระ ตกแต่งเรือพระและบุษบกให้มีลวดลายเข้ากับตัวเรือพระและบุษบก แล้วขึ้นโครงร่าง ประกอบส่วนประกอบต่าง ๆ จนแล้วเสร็จ หลังจากนั้นก็เป็นงานช่างไฟที่จะประดับไฟตกแต่งเรือพระ ตกแต่งผูกผ้าเป็นงานของแม่บ้านชุมชนหรือผู้นำชุมชนฝ่ายหญิงมาช่วยกันผูกผ้าสั้ดผ้าตกแต่งก่อนนำเรือพระออกไป ผ้าสีที่นำมาใช้ผูกประดับตกแต่งนั้นต้องเข้ากับสีสนของเรือพนมพระด้วย ถ้าใช้เรือลำเก่าปรับเปลี่ยนโครงสร้างหรือเปลี่ยนสีเรือพระเก่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การทำเรือพนมพระเป็นกิจกรรมขนาดใหญ่ต้องใช้ความร่วมมือจากพระสงฆ์ภายในวัดชาวบ้านพ่อค้าข้าราชการในท้องถิ่นร่วมกันคิดร่วมกันทำสร้างสรรค์ เริ่มตั้งแต่จัดประชุมระดมความคิดเห็นแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบช่วยกันประสานความร่วมมือจากสมาชิกทุกฝ่าย สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าอาวาสทั้ง 8 รูป เรื่อง “ขั้นตอนการดำเนินการทำเรือพระ” ที่กล่าวไปในทิศทางที่สอดคล้องกันว่า “...พัฒนาการการทำเรือพนมพระ มีลำดับขั้นตอนวิวัฒนาการของการสร้างเรือพนมพระของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งแต่ขั้นต้น (เตรียมการ) ขั้นกลาง (ดำเนินการ) และขั้นปลาย (สรุปผล) ได้แก่ ขั้นต้น (เตรียมการ) ขั้นกลาง (ดำเนินการ) ขั้นปลาย (สรุปผล) ...”

การส่งเสริมวัฒนธรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มี 2 ส่วนได้แก่ 1. เครือข่ายอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระ จำแนกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มเครือข่ายคณะสงฆ์ จำนวน 112 วัด แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) เครือข่ายคณะสงฆ์ระดับวัดที่ส่งเรือพนมพระเข้าร่วมงาน จำนวน 112 วัดทั่วทั้งจังหวัดและ 2 เครือข่ายวัดที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 6 วัด ใน 3 อำเภอ ที่ได้รับรางวัลถ้วยพระราชทาน จากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประจำปี 2567 อีกทั้งเป็นเรือที่ได้นำไปจังหวัดอุบลราชธานี ในเทศกาลเข้าพรรษาในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างภาค (ทูตวัฒนธรรม) ที่ได้ทำ MOU กันไว้ ประจำปี 2) กลุ่มเครือข่ายราชการ จำนวน 41 องค์กร ได้แก่ 1) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี 3) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานสุราษฎร์ธานี 4) สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี 5) สำนักการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี 6) อปท. ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (เทศบาลตำบล เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล) จำนวน 36 หน่วยงาน และ 3) กลุ่มเครือข่ายเอกชน จำนวน 8 องค์กร คือ 1) บริษัท TOYOTA 2) โรงแรมที่ให้บริการนักท่องเที่ยว 3) ผู้ประกอบการธุรกิจรายย่อย - ร้านค้า - อาหาร 4) กลุ่มแม่บ้าน อบต. 5) สมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดสุราษฎร์ธานี 6) กลุ่มพลังสตรีสุราษฎร์ธานี 7) กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) 8) กลุ่มผู้สูงอายุสุราษฎร์ธานี เป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิจิตรา อุดมมณีนี และคณะ พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดทอดภูมิปัญญาเรือพระของชุมชนบ้านเขาแก้วที่มีมาตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2484 เกิดจากคนในชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันทำ เริ่มจากการประชุมครั้งแรกช่วงก่อนเข้าพรรษาโดยเจ้าอาวาสเป็นผู้นำหมาย คณะช่าง พระสงฆ์ ชาวบ้านและผู้นำชุมชน ร่วมกันปรึกษาหารือถึงการคิดทำเรือพนมพระรูปแบบเรือพนมพระ เงินทุน ตลอดจนพุดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้นปีก่อน บทความยังกล่าวถึงความสำคัญในการทำเรือที่มีต่อชุมชน เพราะเรือพนมพระเป็นจุดรวมพล เมื่อมีปัญหาจำนวนช่างไม่เพียงพอ ผู้ใหญ่บ้านจะคอยประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายว่าขณะนี้ขาดช่างอะไร ชาวบ้านที่พอมีฝีมือด้านนั้นจะเข้ามาช่วย คนที่ไม่รู้จักกันก็

มาพบปะกันในงานช่วยทำเรือพนมพระ เป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชน มีช่วงหนึ่งที่ชุมชนเคยหยุดทำเรือพนมพระ ทำให้ปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง เด็กในชุมชนเริ่มไม่รู้จักประเพณีชักพระ ชุมชนบ้านเขาแก้วจึงกลับมาส่งเสริมการทำเรือพนมพระ และถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการทำเรือพระ โดยความมีน้ำใจของช่างรุ่นเก่าที่เปิดใจให้เด็กรุ่นใหม่ได้ศึกษา ฝึกฝนฝีมือและจะได้เป็นช่างสืบทอดภูมิปัญญาเรือพนมพระให้อยู่คู่ชุมชนบ้านเขาแก้วซึ่งแสดงให้เห็นถึงเครือข่ายอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระอย่างสมบูรณ์แบบ (วิจิตรา อุดมมณี และคณะ, 2555) สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐศาสตร์ สุขสวัสดิ์ พบว่า ยังมีแนวทางการดึงภูมิปัญญาในประเพณีชักพระเข้าสู่กระบวนการศึกษาในระบบได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่องประเพณีลากพระ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางदान สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา โดยตั้งความมุ่งหมายไว้คือ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนา สร้าง ทดลองและประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่อง ประเพณีลากพระสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางदान สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า “ชาวบ้านมีความสนใจ โดยเฉพาะการนำปราชญ์ที่มีความรู้ ความสามารถ ในเรื่องประเพณีลากพระมาถ่ายทอดให้กับนักเรียน ปราชญ์ชาวบ้านเองมีความยินดี เห็นด้วยที่โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ร่วมกันได้มากขึ้น ฝึกให้นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง (รัฐศาสตร์ สุขสวัสดิ์, 2550) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อังกุล สมคะเนย์ พบว่า การทำเทียนมีการเน้นการอบรมเรื่องคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต กริยามารยาท รวมถึงการฝึกให้เป็นคนมีจิตสำนึกสาธารณะ ประหยัดมัธยัสถ์ และรู้จักประมาณตน การทำเทียนส่วนใหญ่เป็นแรงงานคนในชุมชน พระเณรในวัดช่วยทำด้วยความสมัครใจ ไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ มีการวางแผนงบประมาณโดยการนำข้อมูลเก่าเป็นฐานเพื่อพิจารณาการวางแผนในการทำเทียนจากงบประมาณที่มีในนั้น มีการคำนวณปริมาณวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ ค่าแรงงาน ซึ่งอยู่ภายใต้หลักความพอประมาณ แรงงานได้รับค่าแรงที่เหมาะสม มีการค้นหาวิธีการผลิต หรือวัสดุอุปกรณ์ขึ้นมาใช้เองเพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิตและพบว่าในปัจจุบันมีศูนย์การเรียนรู้เทียนพรรษาศรีประดู่ ซึ่งได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษา โดยถือเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย มีโครงการรับสมัครอาสาสมัครเยาวชนเพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมการทำเทียน มีหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการทำเทียนพรรษา โดยให้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา สังกัดจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย จังหวัดอุบลราชธานี (อังกุล สมคะเนย์, 2553) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการสร้างเครือข่ายและการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นเช่นเดียวกัน และ 2) แพลตฟอร์มเครือข่ายการส่งเสริมวัดกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ จากผลการวิเคราะห์สังเคราะห์และตีความได้องค์ความรู้ใหม่เป็น “ก้อยโมเดล - KOI: MODEL” อธิบายได้ว่า

K: Knowledge; **O:** Organization; **I:** Innovation อธิบายได้ว่า K: Knowledge คือ 1) ภูมิปัญญาและศิลปะที่ปรากฏในการทำเรือพนมพระ 2) พัฒนาการของการทำเรือพนมพระ 3) กิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระ 4) เครือข่ายการอนุรักษ์และแพลตฟอร์มเครือข่ายการอนุรักษ์

O: Organization องค์การ 3 องค์ คือ องค์การคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี หน่วยงานราชการ และเอกชน

I: Innovation นวัตกรรม คือ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และนวัตกรรมระบบบริการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาและพัฒนากิจการการทำเรือพนมพระที่ปรากฏได้แก่ ความเชื่อ รูปแบบวัสดุอุปกรณ์ในการทำ รูปแบบการตกแต่งและวัสดุอุปกรณ์ในการทำ การพัฒนากิจการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระ คือ ใกล้เคียงงานจะเริ่มเตรียมงานนับแต่วันเข้าพรรษา จากนั้นจัดทำแบบร่างจัดหาอุปกรณ์และโครงสร้างเพื่อนำไปสู่เริ่มงานโครงสร้างเรือพนมพระโดยการขึ้นโครงเหล็กจากนั้นตกแต่งเรือและบุษบก รวมถึงประกอบส่วนต่าง ๆ เก็บสี ประดับไฟ ตกแต่งเรือและหลังจากนั้นจะเป็นงานตกแต่งผ้าและการส่งเสริมนวัตกรรมอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเรือพนมพระบนฐานข้อมูลดิจิทัลออนไลน์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการส่งเสริมนวัตกรรมสำคัญเพื่อเกิดการอนุรักษ์ควรจัดให้มีระบบเครือข่ายสารสนเทศภูมิปัญญาพื้นบ้าน การชักแห่เรือพนมพระและการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และปรับปรุงประเพณีให้เหมาะสมกับยุคสมัยและมีประโยชน์ในการดำรงชีวิต มีเครือข่ายการอนุรักษ์และแพลตฟอร์ม ประกอบด้วย เครือข่ายคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 112 วัด เครือข่ายราชการ จำนวน 41 องค์การ และ เครือข่ายเอกชน จำนวน 7 กลุ่ม จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ สมควรบรรจุไว้ในแผนส่งเสริมสนับสนุนประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและเอกชนโดยเฉพาะประเพณีวัฒนธรรมการลากพระอันเป็นกิจกรรมเกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ภาครัฐควรกำหนดประเพณีสำคัญของชาติในรอบ 12 เดือน เพื่อจัดงบประมาณสนับสนุนในแผนงานการท่องเที่ยวไทยเผยแพร่ออกไปทั่วโลก ต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมตลอดความสวยงามของเรือพระลากและคณะสงฆ์ควรนำผลการวิจัยไปใช้กับหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) กับพันธกิจ 8 ด้าน โดยเฉพาะด้านที่ 1 และ 8 (ศีลธรรมและวัฒนธรรม+สามัคคี) ใส่ไว้ในแผนพัฒนาเน้นภูมิปัญญาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นตลอดถึงส่งเสริมให้พุทธบริษัทเข้ามามีส่วนร่วมเป็นการสร้างความสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวของประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงภาครัฐเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต้องส่งเสริมประเพณีลากพระปักษ์ใต้ด้วยการใส่ไว้ในแผนพัฒนาประจำปีงบประมาณ มหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาเป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่หรือพันธกิจตามพระราชบัญญัติของแต่ละสถาบัน ตลอดจนภาคเอกชนก็ต้องมีการหน้าที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมศิลปะประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ทั้งของภาครัฐและภาคคณะสงฆ์เพื่อให้ทั้งสถาบันชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์อยู่คู่แผ่นดินไทยด้วยการเป็นผู้มีวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม

เอกสารอ้างอิง

กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์กรมศิลปากร. (2536). ประเพณีชักพระหรือลากพระ. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

- เจริญ พรหมวังชา. (2559). การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีกำฟ้าของชาวไทยพวน บ้านฝายมูล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดน่าน. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธวัชชัย กลุณรา. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และส่งเสริม วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประเพณีไทยดอทคอม. (2566). ประเพณีท้องถิ่นใต้-ลากพระหรือชักพระ. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤศจิกายน 2566 จาก <http://www.openbase.in.th/node/7373>
- พยงค์ พรหมชาติ. (2549). ศึกษาทัศนศิลป์และความเชื่อที่ปรากฏในเรื่องพระเมืองนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พระมหาสุชาติ พงศ์ ชูจิตต์. (2561). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการมีส่วนร่วมในการสงวนรักษาประเพณีชักพระจังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับบาลี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐศาสตร์ สุขสวัสดิ์. (2550). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางตาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 5. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วิจิตรา อุดมมณีนัย และคณะ. (2555). กระบวนการมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านแห่งเรือพระชุมชน บ้านเขาแก้ว จังหวัดสงขลา. วารสารศิลปศาสตร์, 4(2), 54-61.
- สมเกียรติ ภูมิศิริไพบูลย์. (2541). ศึกษาการทำเรือพระในจังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2529). นาค: ในวัฒนธรรมภาคใต้ ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อังกูล สมคะเนย์. (2553). รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี. ใน ดุษฎีนิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.